

Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 Valtioneuvosto

Lausuntopyyntö 255322

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle elintarvikelaiksi sekä eräiden lakien muuttamisesta

Kuopion kaupungin ympäristöterveydenhuolto esittää lausuntonaan seuraavaa:

Elintarvikelaki

7 § Elintarvike- ja kontaktimateriaalialan toimijan luotettavuus

Yrittäjän/toimijan luotettavuuden arvioinnin lisääminen lakiin on hyvä muutos ja auttaa torjumaan harmaata taloutta sekä poistamaan toistuvasti velvollisuutensa laiminlyövä toimijat kentältä. Selvitystyön todellisen hoitajan tulee kuitenkin olla Harmaan talouden selvitysyksikkö/Ruokavirasto, jolloin asioiden selvittäminen ei vie tarpeettomasti ympäristöterveydenhuollon resursseja. Selvitystä ei tulisi tehdä säännönmukaisesti ennakoivalvontana, mutta jos todetaan, etteivät asiat ole kunnossa, olisi esim. elintarvikehuoneiston toimilupa mahdollista peruuttaa/elintarvikemyyntiä rajoittaa.

16 § Valvontatietojen julkistaminen

Elintarvikealan toimijalla on oikeus pyynnöstä saada toimivaltaiselta valvontaviranomaiselta harjoittamansa elintarviketoiminnan uusintatarkastus. Tämän poistamista tulisi harkita. Esim. B-arvosanan jälkivalvonta toimijan pyynnöstä. Tämä voi lisätä merkittävästikin työpainetta, ilman että elintarviketurvallisuus paranee. Etenkin loppuvuodesta on vaarana jäädä riskinarvion perusteella merkittävämpiä kohteita valvomatta, mikäli toimijoilta tulee uusintatarkastuspyyntöjä. Osa pyydetyistä uusintatarkastuksista voi myös jäädä resurssisyydestä tekemättä, ja tämä asettaa toimijat omalta osaltaan eriarvoiseen asemaan. Tällaiselle elintarviketurvallisuuden kannalta tarpeettomalle tarkastukselle, jonka arvo on pääsääntöisesti markkinataloudellinen, tulee olla mahdollisuus, jos se sallitaan, asettaa kattava maksu.

19 § Elintarvikehygieeninen osaaminen

Hygieniapassia ei tulisi vaatia myöskään henkilöltä, joka on turvapaikan hakijana ja työskentelee turvapaikan hakijoiden ja pakolaisten vastaanottokeskuksissa ja jonka turvapaikkahakemuksen käsittelyprosessi on kesken. Tällaisilla henkilöillä ei ole suomalaista sosiaaliturvatunnusta ja hygieniapassin saaminen on mahdotonta.

68 § Maakunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta perittävä vuosittainen valvontamaksu ja liite

Vuosimaksu on sekä terveysvalvonnan että toimijan taloussuunnittelun kannalta erittäin hyvä asia. Maksujen ja tulojen muodostuminen on entistä ennakoitavampaa ja valvontamaksuilla voidaan kattaa paremmin todellisia toimintakuluja. Lisäksi vuosimaksu ohjaa valvonnan vaikuttavuutta, koska painotusta voidaan siirtää yksittäisten kohteiden valvonnasta laajempiin kokonaisuuksiin ja mm. sidosryhmäyhteistyöllä korjata laajempia puutteita tai ongelmia esim. neuvottelemalla ketjujen tai muiden useita elintarvikekohteita hallinnoivien toimijoiden kanssa koko ketjun toiminnan muutoksesta.

Määräämällä vuosimaksujen suuruudesta laissa varmistetaan maksujen yhdenmukaisuus sekä toimijoiden tasapuolinen kohtelu koko maassa.

Vuosittainen valvontamaksu pitäisi pystyä perimään, vaikka rekisteröintiä tai hyväksyntää ei olisi tehty. Ilmoituksen tekemättä jättäminen ei voi antaa taloudellista etua sellaiseen toiminnanharjoittajaan verrattuna, joka on huolehtinut velvoitteistaan.

Muutosehdotus: Maakunta perii vuosittaisen valvontamaksun suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevalta toimijalta, joka

- 1) harjoittaa itujen alkutuotantoa 9 §:ssä tarkoitettussa hyväksytyssä alkutuotantopaikassa;
- 2) harjoittaa elintarviketoimintaa 10 §:ssä tarkoitettussa rekisteröidyssä elintarvikehuoneistossa;
- 3) harjoittaa elintarviketoimintaa 11 §:ssä tarkoitettussa hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa; tai
- 4) harjoittaa elintarvikekontaktimateriaalitoimintaa 13 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Maksujen perintä vuoden lopussa aiheuttaa hankaluuksia ko. vuoden tilinpäätöksen hyväksymisessä. Maksut tulee voida periä riittävän ajoissa ennen vuoden loppua siten, että ne voidaan tilinpäätöksessä kirjata oikealle vuodelle.

Esitetyt valvontamaksut ovat joiltakin osin varsin korkeita; hyväksytyillä elintarvikehuoneistoilla ne voivat olla jopa 10-kertaiset nykyisiin kustannuksiin verrattuna. Näin merkittävä muutos maksuissa voi vaikuttaa erityisesti pienten elintarvikeyritysten ja pienten laitosten toimintaedellytyksiin heikentävästi. Valvontakustannusten merkittävä ja äkillisellä nousulla voi olla vaikutuksia myös elintarviketurvallisuuteen, sillä esim. pienten laitosten rakenteellisia korjauksia voi jäädä tekemättä kustannussyistä.

Valvontamaksujen perustana on Eviran tarkastustiheysohje, jossa elintarviketoiminnot on jaoteltu hyvin karkealla tasolla, eikä riskiperusteisuutta, omavalvonnan toimivuutta, valvontahistoriaa ja monimuotoisia toimintoja ole riittäväällä laajuudella huomioitu. Esimerkiksi laitoksiksi hyväksytyt kalakukkolei-

pomot ovat toimintatyyppiä 3 ja yleensä kokoluokkana on 2. Valvontamaksu olisi 2800 euroa/v, kun vastaavan kokoisilla leipomoilla, joissa valmistetaan helposti pilaantuvia elintarvikkeita, valvontamaksu olisi 500 €/v.

Maksujen epäsuhtaisuudesta esimerkkinä on myös esim. se, että kokemuksemme mukaa esimerkiksi ravintolisiä maahan tuova, ilmoitettu elintarvikehuoneisto vaatii paljon enemmän ohjeistusta ja neuvontaa, sekä valvonnan erikoistuneita resursseja, kuin pieni kala-alan laitos, joka valmistaa kalajalosteita paikalliseen myyntiin. Esitetyn valvontamaksutaulukon mukaisesti ravintolisämaahantuojan vuotuinen valvontamaksu olisi 100 euroa ja kala-alan laitoksen 2100 euroa.

Uuden lain mukaisten vapaaehtoisten laatujärjestelmien huomiointi valvontamaksuissa ja valvontatarpeissa ei käy ilmi lainsäädännössä.

Esityksessä painotetaan, että valvontamaksut sisältävät entistä laajemmin myös ohjeistuksen ja neuvonnan. Neuvontaa on valvontayksikön näkemyksen mukaan kuitenkin annettu aina, kun toimija on sitä tarvinnut. Ohjeistuksessa olisi selkeästi määriteltävä, minkä verran ohjeistusta ja neuvontaa voidaan uudella valvontamaksulla toimijoille antaa, ja mikä on valvontaviranomaisen rooli ja missä menisi raja yksityisiin neuvontaorganisaatioihin. Nykyinen ohjeistushan on korostanut toimijan omaa velvollisuutta selvittää asioita, mikä on johtanut yksityisten neuvontatoimijoiden lisääntymiseen.

"Jos valvontakohteen valvontatulos on toistuvasti oivallinen, vuosimaksua alennetaan 10 % joka toinen vuosi" edellä esitetty kannustin ei ole riittävä parempaan omavalvonnan toimivuuteen, mutta lisäksi kyllä merkittävästi viranomaisen työtä, kun maksujen määrää jouduttaisiin vuosittain tarkastamaan. Toimijalle tulisi kuitenkin osoittaa lainsäädännössä riittävä kannustin, joka motivoisi toimijoita kehittämään ja parantamaan toimintansa elintarviketurvallisuutta sekä omavalvontaa. Tällainen kannustin voisi olla esimerkiksi Tanskan mallin mukainen "eliittiluokka", eli riittävän pitkän oivallisen valvontahistorian jälkeen toimija voisi päästä ylempään kategoriaan, jossa valvontatarve ja valvontamaksu pienenisivät merkittävästi. Toimija saisi kannustimen sekä alentuneena maksuna että laatuluokituksen markkinointiarvon muodossa.

Laissa olisi määriteltävä selkeästi ja tarkkaan, miten myymälän pinta-ala lasketaan. Mitkä tilat lasketaan mukaan ja mitkä jätetään ulkopuolelle? Elintarvikevarastot, siivouskomerot, käsittelytilat, kulkukäytävät, WC-tilat ja pukutilat olisi suotavaa sisällyttää mukaan. Lasketaanko lastauslaiturit ja jätepiisteet? Vähennetäänkö kulutustavaraosastot pois? Muutaman neliön pinta-alamuutos voi yhtäkkiä olla arvoltaan jopa 500 €/vuosi. Tämä voi johtaa tilojen mitoituksen rajaamiseen uusien myymälöiden suunnittelussa, ja johtaa sitä kautta elintarviketurvallisuuden heikkenemiseen.

Taulukossa on virhe (Maksutaulukkoliite 1: Maakunnan 68 §:n mukaisesti perimät vuosittaiset valvontamaksut): Myymälöiden kokoluokka 2: 200-2000

m², seuraava kokoluokka 3 alkaa kuitenkin 1000:sta. Jos maksut olisivat näin suuria, maksuissa olisi hyvä olla yksi maksuliukumaluokka lisää. Toimijat voisivat kokea liian eriarvoiseksi näin karkean luokituksen, jossa esim. 999 m² = 500 € ja 1001 m² = 1000 €, vaikka todelliset elintarviketurvallisuuden riskit pienemmässä saattavat olla suuremmat. Väliluokka siis saattaisi tasoittaa tilannetta, esim. 200-499 m² = 500 €, 500-999 m² = 750€ ja yli 1000 m² = 1000 €.

85 § Voimaan tulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020. Maakuntaudistuksen voimaan tulo siirtyy ainakin vuodella. Tuleeko laki siitä huolimatta voimaan 1.1.2020? Tällöin maakunnan velvoitteet tulee kirjata laissa nykyisille ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille. Lain voimaan tuloa ei toisaalta pidä siirtää pitkälle tulevaisuuteen, maakuntaudistusta odottaen, vaan uusi elintarvikelaki pitäisi tulla voimaan viimeistään vuoden 2021 alussa.

Laki terveydensuojelulain muuttamisesta

50 § Maakunnan suorittamasta terveydensuojeluvalvonnasta perittävä vuosittainen valvontamaksu

50 §:n tulee muuttaa siten, että vuosittainen valvontamaksu voidaan periä 13 §:n, 18 § ja 18 a § mukaisesta toiminnasta, vaikka siitä ei olisi tehty ilmoitusta tai hyväksyntää. Ilmoituksen tekemättä jättäminen ei voi antaa taloudellista etua sellaiseen toiminnanharjoittajaan verrattuna, joka on huolehtinut velvoitteistaan.

Muutosehdotus:

Maakunta perii vuosittain valvontamaksun suunnitelmallisen terveydensuojelunvalvonnan piirissä olevalta toimijalta, joka harjoittaa 13 §, 18 § ja 18 a §:n tarkoitettua toimintaa.

Maksujen perintä vuoden lopussa aiheuttaa hankaluuksia ko. vuoden tilinpäätöksen hyväksymisessä. Maksut tulee voida periä riittävän ajoissa ennen vuoden loppua siten, että ne voidaan tilinpäätöksessä kirjata oikealle vuodelle.

50 a § Terveydensuojeluvalvonnasta perittävät muut maksut

50 a §:n tulee lisätä mahdollisuus periä maksu myös 20 § mukaisen riskinarvioinnin hyväksymisestä.

13 § Ilmoitusvelvollisuus

Terveydensuojelulain 13 §:n 2 momenttia tulee muuttaa siten, että uuden toimijanharjoittajan on tehtävä 1 momentissa mainittu ilmoitus toiminnanharjoittajan vaihtumisesta. Nykyinen sanamuoto: Vastaava ilmoitus on tehtävä myös 1 momentissa mainitun toiminnan olennaisesta muuttamisesta. Uu-

den toiminnanharjoittajan on ilmoitettava toiminnanharjoittajan vaihtumisesta kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Tämä on aiheuttanut epäselvyyttä maksun perinnästä. Tietojen vieminen tietojärjestelmään aiheuttaa samat kustannukset kuin uudenkin toiminnan tietojen vienti tietojärjestelmään. Tämä epäkohta on poistettu lausunnolla olevasta elintarvikelakiehdotuksesta.

Lakimuutokset tulisi saattaa voimaan viimeistään 1.1.2021 huolimatta siitä toteutuuko maakuntaudistus tällöin vai myöhemmin.

Hannu Kirjavainen
ympäristöterveyspäällikkö

Päivi Karinen
elintarviketarkastaja

Asiakirja on allekirjoitettu koneellisesti Kuopion kaupungin asianhallintajärjestelmässä. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Maa- ja metsätalousministeriö

Tiedoksi

Alueellinen ympäristönsuojelu Tanja Leppänen